

«Delancey Street er det beste og mest vellykkede rehabiliteringsprogram jeg har kommet i kontakt med i hele verden»

Psykiateren Karl Menninger,
grunnlegger av Menningerklinikken i Topeka Kansas.

Alle har noe å lære bort på «tapernes universitet»

Tenk deg et universitet, der samtlige elever er tidligere rusmisbrukere, prostituerte, kriminelle og hjemløse. Grunnleggeren Mimi Silbert (61) betegner Delancey Street Foundation i San Fransisco som «a Harvard for losers».

Tekst og foto: LISE AASMUNDSTAD

En gryende februar morgen i San Fransisco: En forventningsfull gjeng nordmenn trasker gjennom gatene. Solen som så vidt har klatret over skyskraperne, kaster varme stråler på søvndrukne uteliggere i Market Street. På rekke og rad ligger de der, vernet fra nattekulden av slitne ulltepper. Gamle og unge, svarte, røde, gule og hvite, alle med sine kjæreste eiendeler i umiddelbar nærhet, langt fra billedmytene om det rike USA. Travle mennesker på vei til dagens gjøremål enser dem knapt der de hastet forbi. Over 15 000 av de rundt 750 000 innbyggerne i San Francisco er hjemløse.

Sammen med en ti personer sterk delegasjon fra Tyrilistiftelsen er r&a på vei til Delancey Street Foundation for å søke inspirasjon til rehabilitering i Norge etter rusreformene. Delancey Street har siden grunnleggelsen for over tretti år siden gjort seg bemerket langt ut over San Fransisco for sine særegne arbeidsmetoder. Gjennom de neste

dagene skal vi bli kjent med innsiden av det som har blitt betegnet som et av verdens mest suksessrike tiltak for rusmisbrukere.

Den elegante treetasjers murbygningen i moderne spansk stil dekker et helt kvartal i det fasjonable havneområdet Embarcadero. Små butikker og velstelte parker understreker et eksklusivt preg. På hjørnet av kvartalet, mot havnen, ligger gourmetrestauranten Delancey Street Restaurant. En av USA's mest anerkjente restaurantene som til stadighet får positiv omtale i landets aviser og tv-stasjoner. Noen meter lenger bort finner vi Delancey Street Café og Bookstore. Samtlige «ansatte» er elever i Delancey Street Foundation.

God, I'm so happy

Shirley som skal være vår vert de neste dagene, er en afroamerikansk kvinne i midten av femtiårene. Hun har følt på kroppen hva det vil si å være en hardt belastet rusmisbruker som fembarnsmor, uten bolig, i en av USA's storbyer. En brutal virkelig-

Delancey Street Foundation i nummer 600 i gata med samme navn fyller et helt kvartal i det fasjonable havneområdet Embarcadero i San Fransisco.

het, uendelig langt fra den norske velferdstaten. Med tårer i øynene forteller hun hvordan livet hennes også har påvirket barn og barnebarn, som at datteren har fulgt i sin mors fotspor og blitt rusmisbruker.

Rommet vi sitter i er stort og lyst.

– *This is the real life for me!* sier Shirley som var bostedsløs fembarnsmor i en av USA's storbyer før hun kom til Delancey Street for 15 år siden.

En rad av store vinduer gir turistutsikt mot havnebassenget og mot Golden Gate Bridge. Duften av smakfulle lunsjretter fra Delancey Cafe and Bookstore som siver inn de åpne vinduene sammen med lyden av glade mennesker, minner lite om Shirlys tidligere liv.

– The smell of life, the sound of people – this is the real life for me, utbrytter hun, – God, I'm so happy!

Nye tenner

Etter at Shirley kom til Delancey for over 15 år siden, har livet fått nytt innhold og ny mening. Med stolthet guider hun oss rundt på det flere hundre kvadratmeter store området.

Alt vi ser, bærer preg av pinlig orden og omhyggelig stell.

– Nesten Tyrilistandard, spøker Øyvind Aamodt, leder for Tyrilihaugen¹, imponert.

Her er ingen ting overlatt til tilfældighetene. De lyse flisene som dekker hele bakken, skinner om kapp med vinduene fra den treetasjers bygningen. På en forhøyning midt på plassen er et stort svømmebasseng med små sittegrupper rundt. I buskene som lager skyggefulle oaser, lever småfuglene sitt eget liv mens de setter melodi på livene til storfamili-

en rundt dem. Ved siden av svømmebassenget ligger en kuppelformet bygning som rommer en komplett 150 seters kinosal som selv kongen ville blitt misunnelig på. Overalt møter vi elever med koster og vaskebøtter som fjerner usynlig støv fra de mange skulpturene som er plassert rundt på området. Shirley smiler og hilser på alle.

Hun ler høyt og lenge når hun beretter om sin egen tid i denne fasen. Uten en tann i munnen og med en image gutta i mexicanermafian ville misunt henne, ble hun satt i en gruppe med bare jenter.

– Jeg ante virkelig ikke hva jeg gikk til. Kunne ikke snakke, gå, eller oppføre meg i det hele tatt. Hver dag ville jeg dra. Det var en tøff kamp. Alternativet var ni år i fengsel for væpnet ran. Også så jeg at det var flere som hadde fått nye tenner! Jeg er glad jeg ble, smiler hun med vakker tanngard.

I dag leder Shirley Delanceys fengselsprosjekt i San Mateo County Jail der hun med moderlig omsorg – og jernhånd – hjelper innsatte med å finne ny mening med livet innefor murene.

Åtte millioner dollar

Det nærmer seg lunsjtid. Sjåførene i Delancey Street Para Transit Service har parkert varebilene, med blå Delancey Street logo på siden, i garasjen under hovedbygningen. Sultne elever strømmer til fra alle hold, og samles i små grupper rundt inngangen til spisesalen. Sladder og informasjon utveksles. Også de som er i jobb eller skolesituasjon utenfor «huset», blir hentet hjem til lunsj. Det blir lagt stor vekt på at alle skal være en aktiv del av fellesskapet.

I Delancey Street 600 bor i dag i underkant av fire hundre elever. Organisasjonen har ingen «profesjonelle» ledere, lærere, terapeuter, psykologer, kokker eller andre ansatte. Det utbetales ingen lønninger. De

tar ikke imot noe offentlige tilskudd. De har ingen døgnpris. Her finnes ingen uten rus- eller kriminalitetsbakgrunn. (Heller ingen barn får tilatelse til å bo her.)

r&a: – Hvem er det som får plass i Delancey Street?

– Vi får massevis av søknader. For å velge ut de vi har størst tro på skal lykkes, har vi noen kriterier. Vi tilbyr *aldri* plass til noen vi tror vil mislykkes. Mennesker med alvorlige psykiske lidelser, uoppgjorte straffesaker, eller fysiske plager som gjør at man ikke kan jobbe, vil *ikke* kunne få den hjelpen de trenger her hos oss. Vurderingen gjøres gjennom samtaler og intervju der vi gjør oss kjent med den enkeltes historie. Avslag begrunnes *alltid* med at vi ikke har plass nok – hvilket er reelt – aldri med at folk ikke er bra nok, presiserer Shirley.

Ubundet

Den eneste uten egen rusbakgrunn i Delancey Street er grunnleggeren og selve ryggraden i organisasjonen, psykologen Mimi Silbert selv. Som alle de andre medlemmene i storfamilien inntar hun sine måltider i fellesskapet der vi treffer henne sammen med sin trofaste følgesvenn gjennom mange år, hunden Amnesty. Som for øvrig *også* er et unntak i Delancey sammenheng der det ikke er tillatt med kjeledyr.

Den bittelille kvinnen som knapt rager et hundre og seksti centimeter over bakken, er et fyrverkeri av energi og engasjement. De varme øynene lyser grønt (Go!) av stolthet når hun snakker om sitt livsverk.

– Vi har tilrettelagt virksomheten slik at det ikke skal koste noe verken for skattebetalere eller klienter. En av

¹ Tyrilihaugen ved Lillehammer er Tyrilistiftelsens tiltak for eldre rusbrukere. Tiltaket som ikke har noen tidsavgrensing, er bygget opp rundt produksjon av klatrevegger og annen inntektsgivende virksomhet.

de mest karakteristiske trekkene ved Delancey er nettopp at vi ikke er bundet av offentlige midler. Hele organisasjonen er bygget rundt og på at elevenes endringsprosess gjennom jobb og skole skal føre dem tilbake til et normalt liv, forteller Mimi med hes sørstatsdialekt, mens ivrig geistkulerende hender understreker poengene.

Øyvinn med erfaring fra arbeidstrening gjennom produksjon på Tyrilhaugen, ønsker å høre mer om dette. Og Mimi forteller mer enn gjerne.

– Vi har flere ulike bedrifter som gir oss inntekter. Blant annet et flyttebyrå som etter hvert er blitt både anerkjent og temmelig stort. Restauranten og bokcafeen er også viktige bedrifter, både som inntektkilde og som læringssted. Totalt i Delancey Street Foundation produseres det varer og tjenester for rundt åtte millioner dollar i året. Alle inntektene går inn i en kasse som alle utgifter betales fra. Vi ser ikke på produksjonen som business i ordinær forstand, men som en skole der elevene kan tilegne seg kompetanse, arbeidserfaring og sosiale ferdigheter. Ikke minst det å få mestringsopplevelser.

«Each one – teach one»

Gerald Miller, en av de eldre elevene nikker gjenkjennende til det Mimi Silbert sier.

– Hele organisasjonen er bygget på prinsippet «each one – teach one», forteller Miller, – også skolene. Du har alltid noe å lære bort til en annen. Og om du gjør feil, er det viktigste å håndtere feilskrittene slik at du vokser på dem. Jo bedre du gjør det, jo flere privilegier får du. Man får trening i å bli sett, i tillegg til papirer som vil hjelpe i videre jobbsammenheng.

Høyreist og veltalende, med glattbarbert hode, ligner Gerald i sin mørke dress og blankpussede sko på Michael Jordan. Bare et langt arr i

– En av de mest karakteristiske trekkene ved Delancey er det ikke skal koste noe verken for klienter – eller skattebetalere. Vi er ubundet av offentlige midler, sier Mimi Silbert, grunnleggeren av Delancey Street Foundation.

nakken antyder en problematisk bakgrunn.

– Mange av våre elever har i dag fremtredende stillinger i samfunnet. Vi har advokater, truckførere, selgere, leger, mekanikere, lærere, ja til og med medlemmer av San Francisco Board of supervisors, president for San Francisco Housing Commission. Og en sheriff! De har alle startet som elever i Delancey Street, forteller en tydelig stolt Mimi Silbert.

Selv betegner hun Delancey Street som «a Harvard for losers», med henvisning til et av landets mest eksklusive universiteter. Et universitet, der samtlige studenter er tidligere rusmisbrukere, prostituerte, kriminelle

og hjemløse. I løpet av de trettitre årene organisasjonen har eksistert har over 11 000 kvinner og menn blitt rehabilitert tilbake til samfunnet som skattebetalende innbyggere med et suksessrikt liv, skal man tro Mimi Silbert.

Suksessopplevelser

«Ann» (25) har vært medlem i Delanceyfamilien i snart to år. Som Shirley har hun bodd på gaten, prostituert seg og levd på samfunnets skyggeside siden tidlig i tenårene. Hun har bare lovord å si om Delancey Street.

– Gjennom Delancey og jobben i caféen, får jeg en ny start på livet som jeg aldri ville kunne fått noe annet sted. Gjennom fellesskapet og jobben utvikle jeg personlige relasjoner, vurderingsevne, ansvarsfølelse og selvtillit, smiler hun.

I blå bukse og hvit, nyrøket, skjorte tar hun seg av caféens gjester med den største selvfølgelighet.

– Etter hvert lærer man seg å omgås andre mennesker. Jeg var veldig sky og innesluttet til å begynne med, forteller «Ann» som hele det første året bodde på sjumannsrom. Nå bor hun i en mindre leilighet med tre andre, et fellesskap som er basert på tillit og respekt.

For «Ann» er tiden snart inne for å stå på egne ben. Da er det viktig at vonde barndomsopplevelser og andre belastende opplevelser er byttet ut med suksessopplevelser og følelsen av mestring.

– Hva med terapi, lurer Øyvinn.

– Her er det ingen form for tradisjonell terapi, fremhever Shirley. – Vi graver ikke langt ned i problemene til folk. Det første vi har fokus på når folk kommer, er å fikse deres ytre; nye klær og en hårklipp. Mange kommer rett fra gaten og må ofte lære helt elementære ting som å spise med kniv og gaffel og vanlig personhygiene. Etter hvert kan man begynne å åpne seg for de nærmeste eller de

Delancey Street Foundation

- * Hierarkisk oppbygd rehabiliteringsfellesskap i USA.
- * Har over 1000 brukere fordelt på fem ulike steder i USA; San Francisco (hovedkontor), Los Angeles, New Mexico, New York og North Carolina.
- * Drives uten offentlig støtte og har ingen ansatte fagfolk.
- * Rehabiliteringsopplegget fra to til fire år er basert på arbeidstrening i egne bedrifter.
- * Inntektene til drift av DCF kommer fra årsomsetning på åtte millioner dollar i egne bedrifter + omfattende donasjoner.
- * Har mottatt flere utmerkelser, blant annet fra Paven.
- * Grunnlagt av psykologen Mimi Silbert og den tidligere rusmisbrukeren John Maher i 1971. Siden Mahers tilbakefall og død i 1985 har Silbert vært organisasjonens ubestridte leder.

eldre beboere. Men først og viktigst er suksessopplevelsene, påpeker hun.

r&a: – Hvordan løses konflikter i arbeidsdagen eller hvis det oppstår vansker elevene imellom?

– Med mange forskjellige mennesker av ulik etnisk opprinnelse samlet under ett tak, vil det alltid oppstå konflikter og utfordringer i det daglige, bekrefter Shirley alvorlig. – Alle som kommer til Delancey Street får tildelt en fadder de til enhver tid kan snakke med og spørre om hjelp. Man skal alltid være sammen med minst en person de første månedene, aldri være alene. Dersom det oppstår konflikter i arbeidssituasjonen, vil konfliktene alltid ha førsteprioritet og arbeidet stoppes til konflikten er løst.

Drug court

Den siste dagen står et besøk i San Mateo County Jail på programmet. En særegen opplevelse for oss alle. Ikke minst for «Robert», vår sjåfør, som kjenner dette fengselet bedre enn noen. Det er fem år siden han gikk ut døren her etter en lengre dom, til et liv i frihet ved Delancey Street Foundation.

Etter en svært omfattende sikkerhetskontroll blir vi fulgt inn på avdelingen der vi igjen blir møtt av en strålende opplagt Shirley – og hundre menn i orange kjeledresser og blå fotformsko. Overrasket ser de innsatte opp fra sine arbeidsoppgaver når vi entrer det store rommet som for øvrig kunne vært tatt ut av en hvilken som helst amerikansk fengselsfilm.

– Velkommen til Delancey Street Foundations unike fengselsprosjekt, hilser Shirley formelt, mens hun slår armene ut mot de innsatte som ser på oss med nysgjerrige blikk.

– Det er svært uvanlig at det kommer fremmedfolk inn i disse lokalene, forklarer Shirley.

Overalt henger nymalte t-skjorter, fargerike postkort og håndsydde duk-

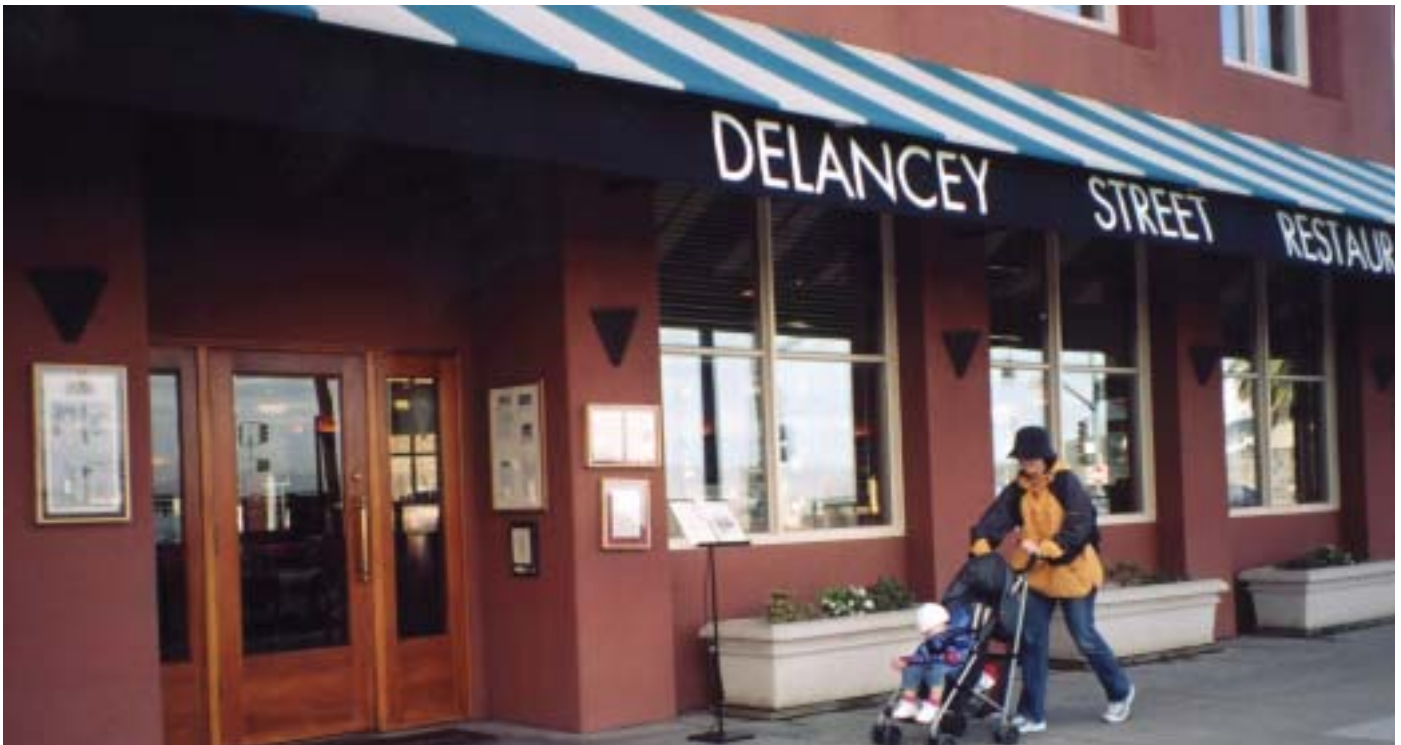

– Om du gjør feil, er det viktigste å håndtere feilskrittene slik at du vokser på dem, sier Gerald Miller, en av de eldre beboerne.

ker som de innsatte produserer for videresalg. Alle er her på frivillig basis.

Flere er dømt til behandling av The San Mateo County Drug Court. Dette er en type spesialdomstol som nå er aktuell også i Norge. Domstolen dømmer rusavhengige lovbrøyttere til rehabilitering i institusjon som alternativ til soning i tradisjonelt fengsel. Den dømte forplikter seg til å følge et rehabiliteringsprogram, underlegge seg urinprøvekontroll og eventuelt andre pålegg og regler som retten bestemmer. Over 60 prosent av inntakene til Delancey Street skjer gjennom domstolsbeslutninger. Enten via Drug Court, som et ledd i kriminalomsorg eller som en vilkårlig løslatelse fra fengsel.

– Vi arrangerer ofte åpne dager for

Delancey Street Restaurant er et gourmetspisested drevet og betjent av beboere ved Delancey Street Foundation.

dommere og andre offentlige instanser for å bidra til enda større forståelse, forteller Shirley og tar et kjærlig og fast tak rundt skuldrene til «Robert».

«Jason» er en ung fange i midten av tjueårene som deler sin historie med oss. Han vet ikke hvor lang tid han skal tilbringe innenfor murene. Men han vet at det blir lenge; han antar den nært forestående rettsaken vil dømme ham til flere tiår i fengsel. Allikevel velger han å være på en avdeling der de fleste planlegger et nytt liv uten rus og kriminalitet utenfor murene i overskuelig fremtid.

Hvorfor velger *han* denne soningsformen?

– Uansett hvor man er og hva man har gjort, er det viktig å ha mål og mening med livet, forklarer han forsiktig. Det er lett å se at han ikke føler seg komfortabel der han sitter og vrir seg på stolen mens han prøver å skjule

le sine nedbitte negler i lommene på den orange dressen. – Det kan være lett å velge enkleste vei når alt ser håpløst ut. For å være en del av denne avdelingen velger man å avstå fra rusmidler. I stedet får man fellesskap og hjelp til å bearbeide de vanskelige tingene. Alternativet er å være i en ordinær fengselsavdeling med rus og likegyldighet.

Vi blir slått av hvor trangt det er her inne og igjen av hvor langt vi er unna velferden i Norge. Dette er ikke Stifinneren² hvor man kan spasere ut og inn, på jobb i Tyrilisenteret, kino og fritidsaktiviteter. Selv på denne spesielle kontraktsavdelingen får fangene kun en times lufting i fengselets luftgård.

«Robert» kan ikke få fullrost Shirley og prosjektet her nok. For ham er dette et følelsesladet møte med en fortid han fortest mulig vil glemme.

– Det føles som et helt liv siden jeg

var her, sier han. Med lykkeønskninger og oppmuntrende klapp på skulderen ønsker han gamle kjente lykke til på veien gjennom Delancey Street Foundation.

For godt til å være sant?

Delancey Street Foundation virker nesten for godt til å være sant. Inntrykkene og spørsmålene er mange når vi rusler tilbake til hotellet denne ettermiddagen. Hvordan er det *egentlig* å være elev her? Blir man sett som et enkeltstående individ, eller blir man bare presset inn i en forutbestemt rolle? I hvor stor grad får elevene mulighet til å utvikle egne tanker og individuelle behov? Er det virkelig slik at så mange som 75 prosent klarer seg?

Slike spørsmål har vi ikke svar på.

² Stifinner'n er et samarbeidsprosjekt mellom Oslo fengsel og Tyrilistiftelsen.

Det foreligger så langt ingen forskningsmessig evaluering eller statistikk som bekrefter Delancey Street Foundations påståtte suksess.

Kanskje er det ikke så viktig, heller. Viktigere er det som skjer i møtet med fremmede omgivelser og ukjente ideer, at vi blir ristet i våre vante forestillinger og makter å tenke nye tanker.

Overførbart?

Viktigst for Tyrilidelegasjonen er spørsmålet om dette er en modell som ville kunne fungere under norske forhold. Mye av det de har sett i Delancey Street kjenner de igjen fra institusjoner som San Patrignano i Italia og Basta-kollektivet i Sverige, begge uavhengige og økonomisk selvstendige gjennom produksjon og salg av varer og tjenester.

– Med de store utfordringene vi står overfor med tanke på voksne rusmisbrukere med behov for tradisjonell institusjonsbehandling i Norge, er slike tiltaks evne til økonomisk uavhengighet gjennom produksjon av varer og tjenester tankevekkende, påpeker Øyvin Åmodt.

– På Tyrilihaugen der vi har den samme målgruppen, er vi også nødt til å tenke nytt. Å fristilles fra den offentlige økonomien er ikke vårt mål, men i første omgang å frigjøres fra tidsbegrepet som avgjør hvor lenge kommunen har råd til å betale for den enkeltes plass. Det er en utfordring som krever inntekter, understreker han.

Anne Guri Frang med arbeidsplass i Tyrili Arena midt i Oslo mener det er hevet over tvil at Delancey Street driver atferdspedagogikk på høyt nivå.

– Spørsmål rundt ansvarsutvikling og formulering av mål er ting vi kan dra lærdom av i vanlige behandlingstiltak hjemme, mener hun og trekker særlig fram evnen til helhetstenkning og menneskesynet som ligger i prinsippet rundt «each one – teach one».

– Utnyttelsen av hverandres ressurser og ansvarsutvikling er noe vi skal se nærmere på i Tyrilistiftelsen. Vi kan bli mye bedre på å skape fellesskapsfølelsen. At man bygger, skaper og tar ansvar for noe sammen, sier hun.

– Det norske rusfeltet er i stor omstilling. I dag er det formelle systemet i Norge i større grad enn tidligere fokusert på individuelle planer. Utfordringen blir å utvikle en modell som er tilrettelagt det norske velferdssystemet og som allikevel skaper fellesskap og gode rollemodeller. Det blir utfordringen vår videre.

*Lise Aasmundstad
er frilansjournalist*

Vet du nok om NARKOTIKA?

Hold deg oppdatert med blad, bøker
og kurs fra kunnskapskilde nr 1

TEGN OG SYMPTOMER PÅ NARKOTIKAMISBRUK

KURS
1 dags, 2 eller 3 dagers kurs i
«Tegn og symptomer på narkotikamisbruk og andre
rusmidler». Kurset passer for alle som har
personalansvar eller på annen måte
har med mennesker å gjøre.

MOTGIFT

Motgift er Norsk
Narkotikapolitiforenings
Informasjonsmagasin, og
utkommer hvert kvartal.
Abonnement kr 200,-/år

96 sider nyttig informasjon om
alkohol, narkotika og doping.
Gjennomillustrert i farger.
Boken koster kun kr. 50,-

N A R K O T I K A
N O R S K
N N
P F
F O R E N I N G

Bestilles på
www.nnpf.no